

Anton Rákay

EŠTE SA STRETNEME

Vydavateľstvo
Spolku slovenských spisovateľov

Anton Rákay

Ešte sa stretneme

Copyright © Anton Rákay 2011

© Vydavateľstvo Spolku slovenských
spisovateľov, spol. s r. o., Bratislava

e-mail: vsos@stonline.sk

<http://www.vsos.sk>

Anton Rákay Ešte sa stretneme
Zodpovedná redaktorka Alica Klobučníková
Obálku navrhla Hana Fašungová
Sadzba Hana Fašungová, fasungova@gmail.com
Tlač POLYGRAFICKÉ CENTRUM,
www.polygrafcentrum.sk

Prvé vydanie Printed in Slovakia

ISBN 978-80-8061-468-3

SÚ HROBY, KTORÉ NIKDY NEZARASTÚ TRÁVOU

O Č I

Posledné výhybky, škripanie bŕzd a cvengot nárazníkov, vlak spomaľuje pred konečnou stanicou a všetko zostáva ďaleko za mnou. Po včerašej maturitnej rozlúčke na jazyku chuť lacného vína a sladká slina čerešňových dievčenských úst, z ktorých som pil až do rána – na rozlúčku, pretože na vláčik študentských lások už nemám spiatočný lístok.

Fučanie pary a tichnuce kvílenie kovu, za oknami vagóna namiesto stanice drevené skladištia páchnuce térom. A tam čaká tato. Sám, akýsi opustený, zachmúrený, ostarnutý, preboha, doma sa muselo čosi stať! Náhlivo vystupujem a obzerám sa po špinavom štrku koľajiska.

Na peróne stanice nezvyčajný stisk čudných cestujúcich, okolo nich hustý naježený plot chlapov v čiernom – všetko je na nich čierne – čižmy, košele, čiapky s brmbolcom, iba na rukávoch im jasne svieti kresťanský dvojkríž. V rukách pušky, na nikoho nemieria, netreba; zástup zhrčený v pritesnej obruči uniforiem ako dobytok, označovaný žltými hviezdami, odvázaný na bitúnok, sa nevzpiera. Kufre, škatule, tašky, plecniaky – a na rukách deti, vydesene sa túliace k rodičom. Nikto sa nenáhli, nepredbieha kvôli miestu pri okne, vlak nezmeškajú, veď iba na nich tu čaká osem otlčených nákladných vagónov. Na konci pripojený vozeň prvej triedy, vpredu odľukuje tmavá lokomotíva, doširoka rozčapená na koľajniciach, gáni na každého a zlostne odľukuje čierny hustý, mastný, nízko sa stelúci smradľavý dym, akoby pod kotol prikkladali staré handry.

Tato si náhlivo pripaľuje bohviekoľkú Detvu, akoby chcel jej dymom prehlušiť ten odporný smrad. Nepozerá mi do tváre, nevypytuje sa: „Tak ako, chlapče? Vravíš, vyznamenaný – s čistými jednotkami?“ Bez slova ma objíma tak mocne, že sotva dýcham, ponad jeho plece pozerám do kaleidoskopu tváre na peróne, už takmer neznámych; za tých osem

rokov, čo som bol z domu, ich kontúry sú akoby na neostrej fotografii. Susedia, podaktorí tatovi kamaráti a rovesníci – jeho i moji.

Spomedzi nich sa znezrady vynára bolestne známa blízka tvár, s ktorou ma sľub spojil na večné časy, tvár mojej mladučkej žienky Judyty! Božemôj, ako len skrásnela, očami blúdím po jej postave hybkej ako prútik, mladé prsia napínajú tesnú blúzku, na nej ako slnečnica žiari hviezda. V krásnej mladej tvári, stuhnutej ako sadrová maska, horia iba elektródy jej očí. Obrovské, tmavé ako bezodné pleso, zúfale a vydesené sa neodvracajú od mojej tváre, akoby z nej snímali odtlačok a nemo sa ma neveriacky pýtajú: „Prečo? Prečo ty stojíš na druhej strane plota a nepomôžeš?“

Závan vetra vnáša čierny páchnuci dym do očí, štípu ma, privieram ich a vraciam sa o toľké roky späť.

Mám iba päť rokov, Dituška, čiernooká vrtká trnka Juditka Spitzerová od susedov má čosi vyše štyroch; v rozvírenom detskom krdli na záhumní cilingá strieborný spiežovček jej smiechu. Eniky – beniky – kliky – bé, naháňačky za loptou, švihadlá, bicykle, trojkolky, kočiariky s načačkanými bábikami – a vždy uprostred čiernovlasá Dituška, tu fľočne po mne mandľovým očkom, tam vyplazí ružový jazyček.

Spoza plota na ňu volá sivovlasá babička: „Dituška, domov, obedovať! Počuješ? Ditka?“ Strúham jej mrkvičku, Ditka, Ditka, pokakaná ritka! A už ma šklbe za vlasy, ako divá mačka škriabe do tváre, kúše ma, šklbe tričko: „Počkaj, Dodo Kačala, budem žalovať tvojej mame, ty... ty... škaredý gój!“

Zamrazilo ma to slovo, ktorému som nerozumel; prosím, keby povedala somár, alebo chumaj ... ale gój? Je to čosi také hnusné, že si to netrúfal vysloviť ani tato ,keď mu minule padlo kladivo na holý palec nohy... ale tomu kladivu veru do gójov nevynadala!

Utekám domov, mama si ma pridfža za ucho, zúbky tej divej mačky nemôže nezbadat': „Preboha, zase si sa bil? S Juditkou od Spitzerov? Preboha, s dievčaťom? Nehanbíš sa, veď je taká maličká!“

„Keď mi vynadala... a škaredo... že som... oné... gój!“

„Ty hlupáčik. veď ti iba povedala, že si škaredý kresťan. A celkom právom, lebo iba taký sa môže biť so štvorročným dievčatkom! Je to hriech – a rovno pred očami Všemohúceho, tvojho i Dituškinho!“ Pretože Boh je len jeden, aj keď ho každý vidí svojimi očami; inými ja a inými babička Spitzerová, no On nás všetkých má rovnako rád, pretože je našim láskavým Otcom. Je dobrotivý a milujúci, sedí si kdesi privysoko hore na bielučkom obláčiku a zdá sa, že nedovídi dolu, kde sa mi pod nohami steli čierno-čierny mastný dym, páchnuci nenávisťou a zlovôľou. Spoza neho ako dve antracitové iskričky žmurkajú na mňa veľké očka mojej štvorročnej nevesty Ditušky. Ako smola čierne rozpustené vlásy korunuje zlatý venček z púpavy, pridržajúci mušelinový svadobný závoj.

Mocne držím jej drobnú spotenú dlaň, pristrojený v bielej svadobnej košeli, ktorú som uchmatol zo skrine, keď sa mama nepozerala; dáva mi ju iba do kostola, ja sa predsa dnes žením v tej nedeľnej košeli a uľúľaných trenírkach. Stojím tam naboso a spolu s Dituškou, ruka v ruke predstupujeme pred babičku. Slávnostne pomaly nám kladie dlane na hlavy, čosi ticho hovorí, nerozumiem ani slovko z mrmlania, aké v piatok podvečer počuť spoza dverí synagógy. Navliekam neveste prstienok zo stebľa púpavy a ona zasa mne, babička hovorí:

„A teraz sa pobožkajte, ale najprv sa pomodlite!“ Dituška čosi zašepce tou ich čudnou rečou, ja si neviem spomenúť na nič iné, a tak predriekam: „Anjelíčku, môj strážničku, opatruj moju dušičku...“ Babička prikyvuje: „... a neopustíte sa nikdy, kým vás.... niečo nerozdelí.“ Dituška si ma priťahuje bližšie, stúpa si na prsty, aby dočiahla, a bozkáva ma rovno na ústa a ja ju, a opäť, a opäť.

Svadobná hostina na deke v tráve pod starým gaštanom, koláčiky voňajúce vanilkou a limonáda s bazovým sirupom. Hostia prinášajú dary. Jurko nefungujúci cengáč na bicykel, Daňo nádhernú hrušku, uchmatnutú zo susedovej záhrady, Májka podáva Dituške akýsi svätý obrázok a kytičku konvaliniek, môj futbalový spoluhráč Šalo – Salomon mi núka novučičku gumipušku. Smejeme sa, spievame, napchávame sa

koláčikmi do poslednej omrvinky a v tom virvare Dituška zo mňa nespúšťa očká, ktoré mi patria na večné veky.

Jej bledou, bledučkou sedemnásťročnou tvárou preskakuje iskra náhleho poznania. Krásna je, až dych vyráža, jej žltá šesťcípá hviezda svieti ako ten svadobný venček zlatých púpav, pri nohách ťažký batoh, na drobných pleciach preťažký metrákový mlynský kameň jedinej otázky: Prečo? Prečo? Prečo?, na ktorú nedokážem odpovedať.

Stisk a krik, a plač, a tlačénica v húfe zrážanom čoraz viac dokopy reťazou čiernych ovčiakov s tým kresťanským dvojkrížom na rukávoch. Štyria starci s dôstojnými biblickými bradami sa márne usilujú do vysokého dobytčieho vagóna bez schodíkov akosi vytrepať tučnú Schlesingerovú, u ktorej mama odjakživa kupovala nite, gombíky a všelijaké stužky. Horko-ťažko ju zdvíhajú za ovísajúci rozkysnutý zadok a nikto z označkových žltými hviezdami sa nesmeje – iba tí chlapi v čiernom sa rehocú do popuku.

A potom už tresk dverí, za zamrežovanými vetracími okienkami husto natlačené zúfalé tváre, syčanie pary, lokomotíva ako zlý sedemhlavý drak si zhlboka odfúkne a hustý štiplavý dym sa steli nízko ponad perón a polia ako prorocky čierne havrany z posledných pochmúrnych obrazov Van Gogha. V oknách vagóna prvej triedy chlapi hulákajú: „Kamaráti, na stráž...“ Pivové fľaše sa s treskotom rozbíjajú o koľaj, lokomotíva zahúka a vlak mizne za zákrutou. Odrazu je na stanici ticho a pusto ako v márnici, iba ja tam stojím, bez pohnutia pozerám do Dituškiných očí, strácajúcich sa v rozplývajúcom sa dyme. Tato odvracia tvár, na lícach mu poskakujú hrče svalov nad zatŕatými zubami.

Odchádzame bez obzretia a bez slova, a ja márne čakám odpoveď na moje jediné: p r e č o?

Prečo?

POPOL A VIETOR

Všetko je dušičkovo čierne a sivé, pridusené pod smútočným závojom nízkych mrakov, z ktorých už-už začne mrholiť. V pribúdajúcom šere sa pomedzi hroby tmolia mlčanlivé tiene a strácajú sa v náhliacom sa súmraku, blikajúcom flitrami drobných trasľavých plamienkov. Na nízkom návrší, od cintorína oddelenom bezlistými jesennými záhradami, za starým, miestami na spadnutie nahnutým múrom, opustené, zvetrané náhrobky bez križov a čo len jediného svetla sviečky. Pri jednom z nich nehybne stojí drobná žena celá v čiernom, ako štíhla tuja zimomraveno sa chvejúca v novembrovom prítmí. Chvalabohu, ešte neprší, pomyslí si, dohoria teda kahančeky na mužovom hrobe. Dnes naň položila kyticu z jedľových halúzok a bielych chryzantém – teraz tu však stojí pred iným starým náhrobným kameňom. Prikľakne k zarastenému, takmer sa strácajúcemu kopčeku hliny, v tráve vyšklbne drobnú okolicu, doprostred zastokne jedinú sviečku a drobný plamienok chráni dlaňami, kým sa jasne nerozhorí. Pri jej mihotavom svetielku v rýchle pribúdajúcej sivosti predvečera do kameňa vyrytý nápis zostáva sotva čitateľný:

ESTER WOHLSTEINOVÁ

2. 5. 1918 – 2. 5. 1936

Nič iné, ani len slovko, nijaké posolstvo, ktoré by zostalo za osemnásťročným životom.

Predtým, kým žil muž, nebolo ani pomyslenia, že by čo len slovom pripomenula ten deň, kedy pochovali mladučkú Estiku Wohlsteinovú. Donaha ju vyzliekli, jej hodvábne dievčenské telo natreli voňavými masťami a záranky, sotva začali blednúť hviezdy, zavinuli do bielej plachty a na jednoducho zhlobených márach náhlivo vyniesli z rodičovského domu. Bez plaču a bez modlitby ju uložili do čerstvo vykopaného hrobu a nadeň postavili prostý pomníček s menom a dvomi dátumami, vyrytými do pieskovca. Sotva chvíľku tam postáli, zuby zaťaté, len-len že im čelúste nepopraskali pod ukrutnou ťarchou bolesti. Potom mlčky odišli a už sa k tomu náhrobku nevrátili. Nikdy viac a ani jeden z nich.

Sama si sem trúfla až po tom, čo pochovala muža, aby konečne na vlastné oči videla náhrobný kameň so svojím menom a dátumom, v ktorom ona, Ester Wohlsteinová, zaživa zomrela do nenávratného zabudnutia .Stojí tu skoro potme nad plamienkom jedinej sviečky, ktorý trasľavo osvetľuje na polstoročie mlčania zakliatu temnú jaskyňu. Z jej samého dna v tomto sychravom novembrovom prítmí vyliezajú drobné čierne hady spomienok.

DENNÍK ESTER W., strana 11:

„Opäť si tak nedočkavo sadám a píšem, pretože sa bojím, že ak to zo seba nedostanem von, pukne mi srdce ako mydlová bublina. Dnes sa ma prvýkrát dotkol a doteraz sa celá trasiem, akoby som stále bola v kontakte s veľmi vysokým napätím a nie s jeho habkavo nesmelou – a predsa neústupčivou rukou. Mám sedemnášť a ľúbim – ach, ľúbim, a ako! A nikto nesmie nič ani len tušiť, pretože, čo sa medzi nami dvomi rozhára ako plameň v suchom pšeničnom poli, už nikdy nezhasne. Je to rúhavá opovážlivosť, ktorú Boh raz musí potrestať – môj, aj ten jeho.

Je taký krásny, vysoký a sošný ako starozákonný Dávid s prakom v ruke, kučeravé, takmer čierne vlasy, oči ako uhol' – a hovorí, že ma ľúbi. Práve on – a práve mňa! Včera som sa po kúpaní dlho prezerala v zrkadle a bolo mi do plaču. Pliecka úzke, drobná som, siaham mu sotva po pazuchy, mamine sivé oči; po nej som v našom rode nezvyčajná plavovláska – a tvár, no, nie som škrate, i prsia mám pekné, ani drobné, ani priveľké ako dojka. Keď som tam stála nahá a šúchala sa drsným uterákom, pripomenula som si jeho jemnú dlaň a v tej chvíli mi stuhli bradavky, až to bolelo. Kričím i šepcem si jeho meno, ktoré v týchto riadkoch zostane nevysloviteľné, s ním vstávam i zobúdzam sa, jem i chodím, žehlím a vyšívam, neodpovedám mame na usútráchané otázky: čo ti je, mačiatko moje, inak mi ani nepovie, no ja ju nepočujem, pretože vnímam iba jeho meno, zaspávam s ním a oddávam sa mu v nehanebných snoch, s ktorými sa mu nikdy nepriznám!“

Váhavo odchádza od náhrobku s vlastným menom k čerstvo postavenému múriku. Tehla Dachau, tehla Osvienčim, Treblinka, Terezín, Bergen Belsen, Buchenwald... do čiernej mramorovej tabule vyrytých 214 mien, na samom konci zoznamu

Wohlstein Jakob, nar. 1876

Wohlsteinová Chanum, nar. 1878

Wohlstein Baruch, nar. 1899

Wohlsteinová Gréta, nar. 1900, a jedenásta v poradí

Wohlsteinová Rose, nar. 1940.

Iba roky narodenia – nikto nepozná ráno, v ktorom naposledy videli vychádzať slnko a nedosvedčí, do ktorej vápennej jamy ich na kostru vychudnuté mŕtvolky zhrnul americký buldozér. Nič nezostalo z rodu Wohlsteinovcov, rozkonáreného ako starý céder s koreňmi hlboko zapustenými v skalách Hebronu, prežila len ona, jedna jediná. Stojí tu drobná, schúlená do seba v šere a chlade, krehké starecké plecia zohnuté pod ťarchou rokov, prežitých medzi dvomi spaľujúcimi plameňmi. Kľaká si k mramorovej tabuli, ako slepec vkladá prsty do plytkých rýh, zapaluje poslednú sviecu a v jej trasľavom mihotaní slabikuje mená tých, ktorí ju tak dávno zaživa pochovali do hrobu, a potom ich popol rozviali vetry na všetky strany širšieho poľskej zeme.

DENNÍK ESTER W., strana 47:

„V nekonečných nociach mojej samoty dopisujem scenár nesku-
točného sna, ktorý sa ustavične vracia, a privádza ma na samý kraj
prepadlísk môjho rozfranforcovaného vnútra, v ktorom všetko stone
a plače, a spieva si zároveň v neistom očakávaní, v ktorom už-už
postŕham za sebou posledné mosty. Iba tento denník som si stihla vziať,
a na sebe šaty, svetrík, pančuchy, topánky, i to len „robotnodenné“,
a hrebeň – zabudla som na zrkadlo, akoby som v ňom chcela zanechať
komusi aspoň svoj odraz.

Prisahala som, predsa, pred tvojou neznámou tvárou, ó, mocný
Adonai, že budem iba jeho a on bude len môj, prvý a posledný, a jediný!
Osemnásť som mala práve po polnoci, no z domu som odišla za bieleho
dňa, tak naľahko, akoby som iba odbehla ku Grünovi po kilo múky na
macesy.

Čakal ma v parčíku na námestí a zaviedol ma rovno na faru. Lásavý
pán farár sa ma len vypytoval, či som sa rozhodla naozaj z úprimnej

lásky, či vydržím všetky tie protivenstvá, ktoré ma čakajú, a budem schopná prijať jediného pravého Boha. Toho záhadného Ježiša, v ktorého verí môj milovaný. Prikývla som, potom taxík čierny ako pohrebný voz vošiel do farského dvora, usadili ma, zatiahli záclonky a nikto nevidel, kam ma odvážajú.

Už rok som ukrytá za mrežami kláštora – a je mi preťažko. Učia ma variť, piecť, upratovať, stať sa dobrou kresťanskou, manželkou toho, ktorého tak milujem. Natoľko, že som sa napokon odvrátila od všemocného, kruto láskavého Adonaia a prijala vieru v Krista, ktorého vraj moji praprapradkovia odsúdili k potupnej smrti na kríži, a jeho zúbožený obraz s tŕnistou korunou na hlave tu vidím, kamkoľvek sa pohnem. Neviem, či v neho vôbec verím, on je však kľúčom k môjmu šťastiu, ktoré na mňa čaká tam vonku.

Krstnou mamou mi bola predstavená kláštora, sestra Ignácia. Srdce má plné dobroty, no nenahradí mamu dieťaťu, ktoré sama neporodila, a nikdy neprecíti, aké je to stratiť a do hrobu večného zabudnutia uložiť svoje milované osemnásťročné mačiatko.

Dnes ráno v kaplnke, v ktorej som preklácala dlhé hodiny v modlitbách, slovám ktorých nie a nie rozumieť, ja, Ester Wohlsteinová, stanem sa Terezou Sitárovou, ženou môjho milovaného a budúcou matkou detí, ktoré mu porodím.

Otče náš, ktorý si na nebesiach... staň sa vôľa Tvoja...!“

V tej chvíli, keď Terezka stála pred oltárom svojho nového Boha, a povedala: „Áno, a ani smrť nás nerozdelí!“, ešte nevedela, že pre kohosi už dávno nežije. V drsnom bielom nesvadobnom rúchu bez závoja spustili ju do hrobu a na navŕšenú hromadu hliny nepoložili jediný kvet.

Terezka Sitárová však práve teraz potrebovala mať pri sebe nie sestru Ignáciu, ale mamu, v ktorej láskavom objatí by sa mohla vyžalovať, ako ju vo svadobnej noci jej milovaný tak bezohľadne, nedočkavo pretrhol, že kričala od bolesti, a nestaral sa, že vydesene márne čaká na zázrak vyvrcholenia vo vzájomnom odovzdaní sa, výbuch šťastia a iba